

УДК 658.155

Русіна Юлія Олександрівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну*

Русина Юлия Александровна

*кандидат экономических наук, доцент
доцент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Rusina Yulia

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
Finance and Financial and Economic Security
Kyiv National University of Technology and Design*

Даринська Анастасія Олександрівна

Київський національний університет технологій та дизайну

Даринская Анастасия Александровна

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Daryskaya Anastasia

Kyiv National University of Technology and Design

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА
ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ КРИЗИ
ОБЕСПЕЧЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ И
ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ В УСЛОВИЯХ
КРИЗИСА
PROVIDING FINANCIAL STABILITY AND CAPACITY OF THE
ORGANIZATION IN THE CRISIS TERMS**

Анотація. У статті проаналізовано та узагальнено наукові підходи щодо трактування «фінансової стійкості» та «платоспроможності» організації та визначені основні методичні підходи до їх оцінки, зокрема в умовах кризи. Окреслені характерні риси та відмінності фінансової стійкості та платоспроможності організації. Обґрунтовані основні напрями забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності організації.

Ключові слова: фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність, кредитоспроможність, фінансовий стан, зобов'язання.

Аннотация. В статье проанализированы и обобщены научные подходы к трактовке «финансовой устойчивости» и «платежеспособности» организации и определены основные методические подходы к их оценке, в частности в условиях кризиса. Указанные характерные черты и различия финансовой устойчивости и платежеспособности организации. Обоснованы основные направления обеспечения финансовой устойчивости и платежеспособности организации.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, платежеспособность, ликвидность, кредитоспособность, финансовое состояние, обязательства.

Summary. The article analyzes and summarizes the scientific approaches to the interpretation of the "financial stability" and "solvency" of the organization and outlines the main methodological approaches to their assessment, in particular in the context of the crisis. Characteristic features and differences of financial stability and solvency of the organization are outlined. The basic directions of maintenance of financial stability and solvency of the organization are grounded.

Key words: *financial stability, solvency, liquidity, creditworthiness, financial condition, liabilities.*

Постановка проблеми. Функціонування вітчизняних організацій ускладнюється тривалою кризою неплатежів, зростанням дебіторської та кредиторської заборгованості, гострим дефіцитом фінансових ресурсів. Тому в умовах кризового стану розвитку економіки України особливої актуальності набуває проблема забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності, як найважливіших умов життєдіяльності організацій та їх стабільності.

Формування стійкого внутрішнього середовища надає змогу організації адаптуватися до умов зовнішнього середовища та контролювати ступінь його незалежності від зовнішніх джерел фінансування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання забезпечення фінансової стійкості на платоспроможності досліджують багато вітчизняних і зарубіжних науковців. Результати досліджень висвітлювали у наукових працях такі вчені, як: Е. Альтман, І.О. Бланк, О.І. Барановський, Ф.Ф. Бутинець, Л.А. Лахтіонова, Є.В. Мних, Г.В. Савицька, В. К. Савчук, О. О. Терещенко, А.Д. Шеремет, Ю.С. Цал-Цалко та інші. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених проблемам забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності організацій, та враховуючи динамізм економічних взаємовідносин, існуючі наукові напрацювання потребують адаптації до сучасних умов господарювання.

Метою статті є узагальнення теоретико-методичних положень та обґрунтування науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності організацій в умовах кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожна організація є системою, яка функціонує у взаємозв'язку окремих складових та відносин, і

тому може характеризуватись стійким або нестійким станом. Організація може опинитись на межі банкрутства, якщо має критичну неплатоспроможність. Тому для виявлення ознак кризового стану, в межах антикризового управління, необхідно здійснювати діагностику, моніторинг та ідентифікацію фінансового стану підприємства за рівнем втрати платоспроможності та порушенням фінансової стійкості. У залежності від ідентифікованого фінансового стану розробляються специфічні антикризові заходи, які сприяють фінансовому оздоровленню та ефективній роботі підприємства [1].

Вітчизняні економісти під терміном «організація» найчастіше розуміють складне виробниче утворення, сформоване із виробничо-самостійних, але об'єднаних спільним керівництвом підприємств [2].

З точки зору менеджменту та адміністрування організацією — є група людей, сукупність дій яких спрямовується для досягнення загальної мети або цілей [3].

Законодавство України трактує організацію як офіційно зареєстровану юридичну особу, яка має в своєму розпорядженні майно для здійснення підприємницької діяльності і за цих умов ототожнює її з поняттям підприємства.

Наукові здобутки дозволяють окреслити основні концептуальні підходи до визначення поняття «фінансова стійкість» (рис. 1).

Рис. 1. Концептуальні підходи до визначення поняття «фінансова стійкість» організації

Джерело: побудовано за даними [4].

Башнянин Г.І., Лінтур І.В. та Савицька Г.В. визначають фінансову стійкість як «здатність підприємства чи організації в повній мірі функціонувати і розвиватися, а також зберігати рівновагу балансу як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі, що гарантує здатність підприємства вчасно розплачуватись з кредитами, а також інвестиційну привабливість». Фінансова стійкість і стабільність підприємства забезпечується його виробничою, комерційною і фінансовою діяльністю [5; 6].

Ключовими характеристиками фінансової стійкості є:

- платоспроможність;
- кредитоспроможність;

- ефективність фінансово-економічної діяльності [7].

Враховуючи наукові підходи доцільно узагальнити, що фінансова стійкість організації може бути представлена як «гарантована платоспроможність і кредитоспроможність організації в результаті його діяльності на основі ефективного формування, розподілу і використання фінансових ресурсів і, в той же час, як відзначає ряд авторів, це забезпеченість запасів власними джерелами їх формування, співвідношення власних і позикових коштів джерел покриття активів організації» [8].

Відносні показники фінансової стійкості характеризують співвідношення власних та позикових фінансових ресурсів. Вважається, що для забезпечення фінансової стійкості організації розмір власного капіталу має перевищувати позикові ресурси. Але досить часто для аналізу рівня фінансової стійкості використовують абсолютні показники, які дозволяють оцінити ступінь достатності власного оборотного капіталу для формування запасів. Проте, недоліком цього підходу слід вважати те, що формування запасів і фінансових ресурсів відбувається в різні часові періоди і достатність власного оборотного капіталу має високий рівень динамізму.

Першочерговим завданням забезпечення фінансової стійкості українських підприємств є досягнення оптимального співвідношення власного і позикового капіталу, яке б забезпечило мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу.

Більшість авторів підкреслюють, що забезпечення фінансової стійкості актуально не тільки для самої організації, але й для інших учасників економічного процесу — представників фінансового сектору, інвесторів та кредиторів. На їх думку, фінансову стійкість доцільно оцінювати показниками, які всебічно характеризують співвідношення власних та позикових джерел формування капіталу.

Фінансова стійкість — це певний стан руху грошових потоків організації, що гарантує його постійну платоспроможність. В результаті здійснення будьякої господарської операції фінансовий стан може залишитися незмінним, або змінитися. Тому, щоденні господарські операції призводять до переходу організації з одного типу стійкості в інший [8].

Поряд із «фінансовою стійкістю» дуже часто використовується поняття «платоспроможність». Значна кількість авторів вважають платоспроможність однією з характеристик фінансової стійкості. Але нині також існує розмаїття визначень платоспроможності і тривають дискусії по цьому питанню.

Платоспроможною вважається організація, яка здатна вчасно виконати свої зобов'язання. Поняття платоспроможності охоплює не тільки абсолютну або короткострокову, але і довгострокову платоспроможність.

Вважаємо, що платоспроможність організації можна оцінити її спроможністю своєчасно і в повному обсязі виконувати свої фінансові зобов'язання перед контрагентами, а також державою. Незаперечно, що основними ознаками платоспроможності при цьому є наявність достатнього обсягу коштів на розрахунковому рахунку та відсутність простроченої кредиторської заборгованості.

Мних Э.В. [9], Крейдич І.М. та ін. [10] ототожнює платоспроможність з ліквідністю підприємства, виділяючи абсолютну, швидку, термінову) та поточну платоспроможність.

Дем'яненко М.Я. [11] пропонує оцінювати платоспроможність за показниками грошової, розрахункової та ліквідної платоспроможності, хоча порядок розрахунку цих показників ідентичний до визначення показників ліквідності.

Зарубіжні науковці Ворст Й., Ревентлоу П., Депаленса Дж., Джоборда Дж., навпаки, платоспроможність розглядають з точки зору фінансової стійкості і рекомендують визначати за наявністю власних оборотних коштів та здатністю покривати збитки.

Для діагностики наявності ознак кризи на підприємстві використовують показники поточної, критичної та надкритичної платоспроможності. У разі виявлення ознак неплатоспроможності, розраховують коефіцієнт його відновлення. Але результати розрахунку цих показників не завжди можуть об'єктивно оцінити причини та наслідки фінансової кризи в організації.

В системі антикризового менеджменту загострюється необхідність виявлення найбільш важливих аспектів і найбільш слабких позицій у фінансовому стані конкретної організації. Також важливим є забезпечення платоспроможності та стійкого фінансового стану організації за будь-яких економічних, політичних, соціальних ситуацій. Для вирішення даного завдання важливим є комплексний та систематичний аналіз фінансових показників діяльності підприємства; якісний рівень управління підприємством, тобто можливості оперативного прийняття рішень і їх реалізації; оптимізація бізнеспроцесів [1].

Забезпечення платоспроможності організації здійснюється шляхом реалізації оперативного механізму фінансової стабілізації — системи заходів, які, з одного боку, спрямовані на зменшення фінансових зобов'язань, а з іншого, на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання (рис. 2).

Фінансові зобов'язання організація може скоротити шляхом зменшення господарсько-адміністративних витрат та змінних витрат шляхом оптимізації виробничого процесу. Важливими джерелами

зменшення зобов'язань є подовження терміну кредиторської заборгованості за товарними операціями; відтермінування виплат дивідендів та відсотків.

Рис. 2. Шляхи забезпечення платоспроможності організації

Джерело: побудовано за даними [1; 10; 11]

Для збільшення суми грошових активів використовують фінансові інструменти рефінансування дебіторської заборгованості (шляхом факторингу, врахування та дисконтування векселів, форфейтингу, примусового стягнення); прискорення оборотності дебіторської заборгованості за рахунок скорочення термінів надання комерційного

кредиту; оптимізація запасів товарно-матеріальних цінностей (зокрема за рахунок шляхом обґрунтування нормативів товарно-матеріальних запасів); скорочення розмірів страхових, гарантійних та сезонних запасів на період перебування підприємства у фінансовій кризі тощо.

Таким чином, основні завдання забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства можна узагальнити на рис. 3.

Рис. 3. Завдання забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства

Джерело: розроблено автором.

Даний підхід показує пріоритетність завдань фінансового менеджменту щодо забезпечення фінансової рівноваги підприємства, що є передумовою зростання ринкової вартості підприємства. Така рівновага є

наслідком створення платоспроможного, фінансово стійкого бізнес-середовища, в умовах якого забезпечуються інтереси всіх суб'єктів фінансових відносин і підприємство має змогу ефективно функціонувати та розвиватись.

Висновки. Вітчизняні організації функціонують в мінливому економічному, політичному та соціальному середовищі і не завжди спроможні адаптуватись до нього. Але не лише нестабільність зовнішнього середовища негативно впливає на діяльність організацій, а й відсутність ефективного фінансового менеджменту. Оптимальні значення показників фінансової стійкості та платоспроможності є передумовою нормального функціонування організацій та зростання їх економічного потенціалу. Тому саме за сучасних умов поглиблення фінансової кризи, забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності організацій є одними із пріоритетних завдань розвитку національної економіки.

Література

1. Дробишева О.О. Оцінка платоспроможності і фінансової стійкості у системі антикризового управління / О.О. Дробишева, Д.В. Чикулов // Інфраструктура ринку. – 2017. – № 3. – С. 89-92.
2. Організація: [Електронний ресурс] / Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Організація>.
3. Небава М. І. Менеджмент організацій і адміністрування. Частина 1: навчальний посібник / М.І. Небава, О.Г. Ратушняк // Вінниця: ВНТУ, 2012. – 105 с.
4. Заюкова М.С., Мороз О.В., Мороз О.О. Теорія фінансової стійкості підприємства / М.С. Заюкова, О.В. Мороз, О.О. Мороз. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2004. – 155 с.

5. Башнянин Г.І. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання та шляхи її покращення / Г.І. Башнянин, І.В. Лінтур // Економіка і суспільство. – 2015. - № 1. – С. 65-68.
6. Савицкая Г. В. Методика комплексного анализа хозяйственной деятельности. [М.: ИНФРА-М, 2006.]. – 320 с.
7. Зазуляк Х. Фінансова стійкість підприємства та фактори, що впливають на неї [Електронний ресурс] / Студентський науковий вісник «Керівник.ІНФО». - Режим доступу: <http://kerivnyk.info/2014/04/zazulyak.html>
8. Ловінська І.Г. Фінансова стійкість організації як індикатор економічного потенціалу / І. Г. Ловінська // Фінанси, облік і аудит. – 2014. – Вип. 1. – С . 252-259.
9. Мних Э.В. Економічний аналіз: підручник / Є.В. Мних. К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 412 с.
10. Крейдич І.М. Умови забезпечення платоспроможності підприємств в контексті їх фінансової безпеки / І.М. Крейдич, О.С. Наконечна, О.С. Харченко // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – С. 190-198.
11. Дем'яненко, М. Я. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика) [Текст]: монографія / М.Я. Дем'яненко, О.Є. Гудзь, П. А. Стецюк. – К.: ННЦ ВАЕ, 2008. – 302 с.